

УДК 582.632.1

О.М. СЛІПЧУК

Кременецький обласний гуманітарно-педагогічний інститут ім. Тараса Шевченка
вул. Ліцейна, 1, Кременець, 47003

***DESMODIUM CANADENSE* L. ЯК ПЕРСПЕКТИВНА КУЛЬТУРА ДЛЯ ІНТРОДУКЦІЇ В УМОВАХ КРЕМЕНЕЦЬКОГО ГОРБОГІРНОГО РАЙОНУ**

Розкрито поняття інтродукції рослин. Висвітлено стан інтродукції десмодіуму канадського в Україні. Наведено дані щодо можливих напрямків використання інтродуцента.

Ключові слова: інтродукція, інтродуцент, *Desmodium canadense* L., перспективна культура, лікарська рослина

Відомо, що рослини дають необхідні для життя білки, жири, мінеральні солі, вітаміни. Тому людство протягом усього свого існування використовує їх в їжу, на корм для тварин, як сировину. На початку XXI століття проблема невідповідності між потребами суспільства в продуктах, одязі та можливостями виробництва відчутно загострилась і набула глобального характеру. Традиційне рослинництво лише частково справляється із завданнями виробництва. У зв'язку з чим значно зріс інтерес до рослин-інтродуцентів. Йде посилений пошук нових видів, які здатні конкурувати з наявними рослинами і переважати їх за цінними показниками [4].

Сьогодні у флору України вводиться все більше і більше нових видів рослин. Прогнози щодо вирощування і впровадження у виробництво інтродукованих на даний час культур різнопланові і, навіть, суперечливі. Тому перш, ніж назвати рослину перспективною для культивування на певній території проводяться ґрунтовні наукові дослідження. Адже в процесі інтродукції мали місце і негативні наслідки (борщівник Сосновського, різні види катрану).

Питання інтродукції, впровадження в культуру і поширення нових видів рослин у виробництво вирішуються повільно. Щоб повноцінно існувати, інтродуценти повинні мати якщо не повну, то хоча б часткову перевагу над традиційними рослинами: високий вміст білка, більшу кількість поживних речовин у рослині; продуктивність надземної маси; екологічну пластичність тощо.

Desmodium Desr. (з грецької *desmodion* – ланцюжок) – великий тропічний рід родини *Fabaceae (Leguminosae)*, представники якого легко упізнаються за характерними членистими бобами. Деякі види цього роду є лікарськими рослинами – *D. gangeticum* (використовується листя як гіркий тонік, притозапальний, глистогінний, діуретичний, шлунковий засіб – в азіатській традиційній медицині), *D. styracifolium* (використовується трава, корені, насіння; сприяє подрібненню та виведенню камінців з нирок, сечового міхура та печінки), *D. canadense* та ін.

Науково-виробничий консультативний центр „Лікарські трави” (смт. Стара Ушиця Кам'янець-Подільського р-ну Хмельницької обл.) на своєму сайті опублікував список перспективних видів лікарських рослин для вирощування і використання їх в сучасній медицині, де серед добре відомих нам рослин (наприклад, *Achillea millefolium*, *Conium maculatum*, *Hypericum perforatum*, *Carum carvi*, *Levisticum officinale* тощо) знаходиться і *D. canadense*.

Матеріал і методи досліджень

Спостереження за рослинами проводили протягом 2006-2009 рр. у Кременецькому ботанічному саду. Оцінка успішності інтродукції досліджуваного виду в умовах Кременецького горбогір'я здійснювалась за методикою фенологічних спостережень у ботанічних садах [1].

Результати досліджень та їх обговорення

D. canadense L. – вид не поширений у культурі. У Національному ботанічному саду ім. М.М. Гришка НАН України інтродукований у 1968 р. з природної флори Північної Америки

як перспективна кормова рослина [6]. Насіння вперше було висіяне у 1974 р., а в 1982 р. – пересіяне на колекційному розсаднику НБС, де рослини ростуть і донині.

На колекційних ділянках Кременецького ботанічного саду *D. canadense* L. випробовується з 2003 р. Результати досліджень 2006-2009 рр. показали, що в агрокліматичних умовах даного району інтродуцент добре вегетує і дає повноцінне насіння. Це є одним із показників успішності інтродукції. Найбільшою перевагою *D. canadense* L. над іншими представниками родини *Fabaceae* є його багаторічність з одночасною відсутністю значних здерев'янілих тканин у стеблах: надземна маса відростає завдяки великій кількості багаторічних бруньок, що знаходяться у верхньому шарі ґрунту або над його поверхнею.

Представники роду *Desmodium* мають дерев'яністі потовщені кореневища (завдовжки до 2 м), що перешкоджає вітровій ерозії та вимиванню верхніх родючих шарів ґрунту і дає змогу використовувати ці рослини як протиерозійні насадження. За даними Департаменту сільського господарства США (USDA) *D. canadense* L. використовується в реконструкції обочин доріг і вологих земель у багатьох штатах. До позитивних властивостей інтродуцента також належать: достатня насіннева продуктивність, високий вміст протеїну у надземній масі, двохукісне використання [6]. Ці показники є важливими характеристиками кормової рослини.

В Україні зріс інтерес до *D. canadense* L. як до перспективної лікарської рослини. Трава десмодіуму канадського містить до 1,6 % флавоноїдів (сапонаретин-1, сапонаретин-2, віценін-2, десмодін, гомоадініверніт, рутин), котрі використовуються у фармацевтичній промисловості для виготовлення деяких ліків (мазь „Фладекс”, хелепін Д розчин 0,2% (каплі очні), хелепін Д капсули, хелепінова мазь та ін.).

Препарати *D. canadense* L. пройшли апробацію у багатьох клініках України і визнані як найкращі протигерпетичні і противірусні, антиалергічні, знеболюючі, протизапальні та імунностимулюючі засоби рослинного походження [2].

За роки спостереження у Кременецькому ботанічному саду, крім позитивних властивостей *D. canadense* L., були відмічені й такі недоліки: пізні і повільне відростання надземної маси навесні та після першого укусу; глибоке розтріскування плодів за посушливих погодних умов, що сприяє обсипанню насіння.

Висновки

D. canadense L. є новою і цікавою рослиною для флори України. Вид екологічно пластичний та практично не пошкоджується хворобами та шкідниками. Вважається перспективним для інтродукції по всій території України як багаторічна бобова кормова і лікарська рослина. Однак, система впровадження цієї культури у виробництво в Україні досі залишається лише теоретичною.

Не зважаючи на ряд позитивних ознак (особливо цінні лікарські властивості), ґрунтовні дослідження виду в умовах Кременецького горбогір'я не проводились, у зв'язку з чим відсутні дані про біоморфологічні та екологічні особливості рослини, її розмноження, насінневу продуктивність, перспективи використання, а також не розроблені основні прийоми культивування.

Ці важливі питання є основою для подальших досліджень і вирішення проблеми інтродукції та впровадження у виробництво *D. canadense* L. в умовах Кременецького горбогірного району.

1. *Александрова М.С.* Методика фенологических наблюдений в ботанических садах СССР / М.С. Александрова, Н.Е. Булыгин, В.Н. Ворошилов. – М.: ГБС АН СССР, 1975. – 28с.
2. *Антіпова О.С.* Визначення флавоноїдів у траві десмодіуму канадського, субстанції „Фладексан” та мазі „Фладекс” / О.С. Антіпова, Ю.В. Підпружников, Л.М. Васильєва // Фармацевтичний журнал. – 1998. – № 5. – С. 61–64.
3. *Горбань А.Т.* Лекарственные растения: вековой опыт изучения и возделывания: [научное издание] / А.Т. Горбань, С.С. Горлачева, В.П. Кривуненко. – Полтава: Верстка, 2004. – 230с.
4. *Гродзинский А.М.* Проблемы интродукции растений в период научно-технической революции / А.М. Гродзинский // Новые культуры в народном хозяйстве и медицине. – К.: Наук. думка, 1976. – Ч. I. – С. 3–6.
5. *Утеуш Ю.А.* Екологія нових кормових інтродуцентів в умовах Лісостепу України / Ю.А. Утеуш. – К.: Ін-т математики НАН України, 1998. – 318 с.

6. Утеуш Ю.А. Кормові ресурси флори України / Ю.А. Утеуш, М.Г. Лобас. – К.: Наук. думка, 1996. – 222 с.
7. Утеуш Ю.А. Новые перспективные кормовые культуры / Ю.А. Утеуш. – К.: Наук. думка, 1991. – 192 с.

О.Н. Слипчук

Кременецкий областной гуманитарно-педагогический институт им. Тараса Шевченко, Украина

DESMODIUM CANADENSE L. КАК ПЕРСПЕКТИВНАЯ КУЛЬТУРА ДЛЯ ИНТРОДУКЦИИ В УСЛОВИЯХ КРЕМЕНЕЦКОГО ГОРЬБОГОРЬЯ

Раскрыто понятие интродукции растений. Показано состояние интродукции десмодиуму канадского в Украине. Наведены данные о возможных направлениях использования интродуцента

Ключевые слова: интродукция, интродуцент, *Desmodium canadense L.*, перспективное культура, лекарственное растение

О.М. Slipchuk

Taras Shevchenko Kremenets' pedagogical institute, Ukraine

DESMODIUM CANADENSE L. AS A PERSPECTIVE CULTURE FOR INTRODUCTION IN THE CONDITIONS OF KREMENETS REGION

The concept of plant introduction is presented. The state of *Desmodium canadense* introduction in Ukraine is described. The facts of new plants possible using are given.

Key-words: introduction, introducer, *Desmodium canadense*, perspective plant

Рекомендує до друку

Надійшла 16.11.2009

М.М. Барна

УДК: 581:633

О. В.ТВЕРДОХЛІБ, Р. Л. БОГУСЛАВСЬКИЙ

Національний центр генетичних ресурсів рослин України

Інститут рослинництва ім. В.Я. Юр'єва НААН України

Московський проспект, 142, 61060, Харків, Україна

УСПАДКУВАННЯ ОЗНАК У ГІБРИДІВ *TRITICUM MIGUSCHOVAE* ЗНІРІВ З М'ЯКОЮ ЯРОЮ ПШЕНИЦЕЮ СОРТУ ГЕРОЇНЯ

Вивчено формотворчий процес при гібридизації двох зразків *T. miguschovae* з м'якою пшеницею сорту Героїня. Рослини F1 успадковують якісні ознаки, як м'якої пшениці, так і *T. miguschovae*. Зразки *T. miguschovae* розрізняються за характером передачі якісних і кількісних ознак гібридному потомству, що пояснюється наявністю в їх генотипах геномів *D* від різних джерел *Ae. tauschii*. У гібридів *T. miguschovae* з м'якою пшеницею опушення колоскових лусок успадковується як рецесивна ознака, його відсутність контролюється доміантним геном-інгібітором локалізованим в геномі *D*. Темне забарвлення колоса контролюється декількома генами з кумулятивним ефектом. Виділені рослини трансгресивні по довжині колоса, кількості колосків у ньому і озерненності колоса. Пропонується використовувати природні гібриди *T. miguschovae* з м'якою пшеницею для отримання селекційних цінних форм.